

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОРІВ-ПЕРВІСТОК УКРАЇНСЬКИХ ЧЕРВОНО- ТА ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНИХ ПОРІД ЗА БУДОВОЮ ТІЛА

*В. В. Вечорка, кандидат сільськогосподарських наук
Сумський національний аграрний університет*

Наведено результати оцінки корів-первісток племінного заводу з розведення українських червоно- та чорно-рябої молочних порід за промірами та індексами будови тіла. Визначений сучасний стан екстер'єру тварин піддослідних порід достатньою мірою свідчить, що корови цього стада за своїм ростом і розвитком належать до крупних тварин. Встановлено позитивну динаміку гармонійного розвитку статей у процесі формування екстер'єру тварин у напрямі молочного типу.

Українська червоно-ряба молочна, українська чорно-ряба молочна, проміри, індекси.

У селекційному процесі подальшого вдосконалення новостворених українських молочних порід за екстер'єрним типом важливе місце відводиться оцінці тварин за промірами статей будови тіла, оскільки, поряд із показниками молочної продуктивності, екстер'єр є головною селекційною ознакою [8]. Використання промірів корів у їхньому співвідношенні, вираженому величинами індексів, дає змогу встановити рівень гармонійного розвитку окремих статей у загальній будові тіла тварин. Наступний аспект вмотивованості оцінки корів за екстер'єром полягає в існуванні позитивної кореляції більшості промірів із молочною продуктивністю [5, 6, 7].

Опрацювання літературних джерел за даною проблемою свідчить про необхідність вивчення цього питання у порівняльному аналізі тварин двох вітчизняних порід українських червоно- та чорно-рябої молочних в умовах одного стада.

Мета досліджень – оцінити корів-первісток племінного заводу з розведення українських червоно- та чорно-рябої молочних порід за промірами та індексами будови тіла.

Матеріали та методи досліджень. Експериментальні дослідження проведені на поголів'ї корів-первісток українських червоно- та чорно-рябої молочних порід у стаді племінного заводу АФ «Маяк» Золотоніського району Черкаської області. Екстер'єр у досліджуваних тварин вивчали за розвитком основних статей будови тіла з визначенням індексів, які обчислювали через співвідношення відповідних промірів, наведених у книгах Е. Я. Борисенка [1], В. Ф. Красоти та ін. [4]. При статистичному опрацюванні експериментальних даних використовували методики О. К. Меркур'євої [3].

Результати досліджень. Інтенсивність розвитку організму молочної худоби в постнатальному онтогенезі на відповідному рівні істотним чином характеризують висотні проміри тварин. Середній рівень висоти у холці корів-первісток українських червоно- та чорно-рябої молочних порід (132,6 і 133,3 см) та крижах (142,4 і 143,3 см) свідчать про задовільні умови вирощування ремонтного молодняка з дещо вищими показниками на користь тварин української чорно-рябої молочної породи (табл. 1).

Відмінними показниками промірів характеризується розвиток грудної клітини корів піддослідних порід. Про кращий розвиток тулуба корів-первісток української чорно-рябої молочної породи свідчать показники промірів глибини та обхвату грудей, за якими вони з достовірною різницею, відповідно, на 1,8 ($P < 0,001$) і 2,7 см ($P < 0,01$), перевищили ровесниць української червоно-рябої.

1. Середні показники та мінливість промірів екстер'єру корів-первісток українських червоно- і чорно-рябої молочних порід, см

Промір	Українська червоно-ряба молочна		Українська чорно-ряба молочна	
	M ± m	Cv, %	M ± m	Cv, %
Оцінено тварин	143		226	
Висота: у холці	132,6±0,34	3,2	133,3 ± 0,27	2,9
у крижах	142,4±0,28	3,1	143,3 ± 0,28	3,1
Глибина: грудей	71,6 ± 0,26	4,4	73,4 ± 0,11***	2,2
тулуба	75,1 ± 0,29	4,5	76,1 ± 0,13**	2,5
Ширина: грудей	44,4 ± 0,26	7,2	43,1 ± 0,23***	8,1
у маклаках	52,1 ± 0,13	2,9	52,6 ± 0,07	2,1
у кульшових зчленуваннях	50,0 ± 0,14	3,4	50,4 ± 0,08	2,3
у сідничних горбах	35,1 ± 0,13	4,5	36,1 ± 0,10***	4,0
Навскісна довжина: заду	53,1 ± 0,18	4,0	53,9 ± 0,10*	2,8
тулуба	161,0 ± 0,63	4,7	163,0 ± 0,37**	3,5
Обхват: грудей	188,5 ± 0,66	4,2	191,2 ± 0,58**	4,5
п'ястка	18,7 ± 0,10	6,2	18,3 ± 0,05**	4,2

Примітка. Достовірно при: * $P < 0,05$; ** $P < 0,01$; *** $P < 0,001$.

Отримані нами середні рівні широтних промірів статей (ширина у маклаках, кульшових зчленуваннях та сідничних горбах) добре характеризують розвиток тазової частини корів-первісток підконтрольних порід і є важливими показниками екстер'єру корів. Повідомляється, що широкий зад позитивно корелює з морфологічними ознаками вимені та молочною продуктивністю корів [2, 8]. До того ж, у тварин із широким тазом створюються сприятливі умови для руху плода через пологові шляхи матері. Достовірна різниця різного ступеня на користь корів української чорно-рябої молочної породи виявлена за шириною у маклаках – 0,5 см ($P < 0,001$), кульшах – 0,4 см ($P < 0,05$) та у сідничних горбах – 1,0 см ($P < 0,001$).

Промір обхвату п'ястка певним чином відображує розвиток кістяка й тип конституції. Отримані за результатами досліджень середні показники промірів обхвату п'ястка свідчать, що тварини на даному етапі селекції відрізняються міцним щільним типом конституції з кращим вираженням

молочного типу корів української чорно-рябої молочної породи, у яких різниця 0,4 см достовірна порівняно з ровесницями української червоно-рябої ($P < 0,001$).

Істотно доповнюють характеристику екстер'єрного розвитку корів-первісток вираховані через співвідношення морфологічно зв'язаних між собою статей екстер'єру індекси будови тіла (табл. 2).

Загальний розвиток грудної клітини у корів-первісток підконтрольного стада достатньо добрий, про що свідчать середні показники грудного індексу. Проте достовірна різниця на користь корів української чорно-рябої молочної породи 2,3% за тазогрудним індексом, 3,4% – за грудним, 1,5% – глибокогрудості та 1,2% – широкогрудості свідчить про кращий розвиток у тварин цієї породи грудей у глибину, порівняно з ровесницями української червоно-рябої молочної.

2. Середні показники та мінливість індексів будови тіла корів-первісток українських червоно- і чорно-рябої молочних порід, %

Назва індексу будови тіла	Українська червоно-ряба молочна		Українська чорно-ряба молочна	
	М ± m	Cv, %	М ± m	Cv, %
Оцінено тварин	143		226	
Довгоногості	46,0±0,15	4,00	44,9±0,12***	3,97
Розтягнутості	121,4±0,44	4,33	122,2±0,29	3,59
Тазогрудний	85,2±0,51	7,09	82,0±0,46***	8,45
Грудний	62,1±0,32	6,05	58,7±0,32***	8,23
Збитості	117,3±0,46	4,73	117,8±0,37	4,73
Перерослості	107,0±0,17	1,89	107,8±0,10	1,34
Шилозадості	148,8±0,40	3,96	145,7±0,33***	3,68
Глибокогрудості	54,0±0,15	3,41	55,4±0,12***	3,24
Костистості	14,1±0,07	6,15	13,7±0,04	4,75
Масивності	142,2±0,41	3,47	143,9±0,47**	4,91
Широкогрудості	33,5±0,19	6,76	32,3±0,17***	7,93
Формату таза	95,9±0,19	2,34	95,8±0,12	1,90

Про задовільний загальний розвиток будови тіла корів у напрямі молочного типу піддослідних порід свідчать показники індексів довгоногості, розтягнутості, збитості, перерослості, масивності та формату таза.

Оскільки співвідношення ширини в маклаках до ширини у сідничних горбах формує індекс шилозадості, а менша його величина показує кращий розвиток сідничних горбів у ширину, тому менший індекс та достовірна різниця 3,1% ($P < 0,001$) свідчать на користь корів української чорно-рябої молочної породи.

Індекс костистості дає селекціонеру змогу уявити відмінності щодо відносного розвитку скелета. Зі зменшенням товщини кістяка оцінюваної тварини, відповідно, зменшується й показник цього індексу і навпаки. Для корів молочного типу характерний менший показник індексу костистості. Достовірно нижчий на 0,4% ($P < 0,001$) рівень індексу костистості у корів української чорно-рябої молочної породи стада ПЗ "Маяк" свідчить про значно краще виражений молочний тип у цих тварин, тоді як вищі показ-

ники та мінливість цього індексу у корів української червоно-рябої молочної породи свідчать про наявність окремих корів у цьому господарстві, які ще відхиляються, певним чином, до комбінованого типу.

Загалом, рівень і мінливість промірів статей та індексів будови тіла корів-первісток українських червоно- та чорно-рябої молочної породи на сучасному етапі селекції свідчать про позитивну динаміку формування екстер'єру тварин у напрямі молочного типу. Корови характеризуються високорослістю, крупністю, добре розвиненою грудною кліткою, широким і довгим задом. За окремими статями та індексами будови тіла, що характеризують молочний тип, кращими є тварини української чорно-рябої молочної породи.

Висновки

Встановлено, що за показниками промірів статей корови-первістки українських червоно- та чорно-рябої молочних порід характеризуються відмінним розвитком тіла, а рівень та мінливість індексів на сучасному етапі селекції свідчать про позитивну динаміку формування екстер'єру тварин у напрямі молочного типу.

Список літератури

1. Борисенко Е. Я. Разведение сельскохозяйственных животных / Е. Я. Борисенко. – М. : Колос, 1967. – 463 с.
2. Гарькавый Ф. Л. Селекция коров и машинное доение / Ф. Л. Гарькавый – М. : Колос, 1974. – 160 с.
3. Меркурьева Е. К. Генетические основы селекции в скотоводстве / Е. К. Меркурьева. – М. : Колос, 1977. – 240 с.
4. Разведение сельскохозяйственных животных / В. Ф. Красота, В. Т. Лобанов, Т. Г. Джапаридзе. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Колос, 1983. – 413 с.
5. Салогуб А. М. Зв'язок статей екстер'єру корів української червоно-рябої молочної породи з надоем / А. М. Салогуб // Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва». – 2011. – Вип. 160, ч. 2. – С. 223–226.
6. Салогуб А. М. Особливості успадкованості та сполучної мінливості ознак екстер'єру корів української червоно-рябої молочної породи / А. М. Салогуб, Л. М. Хмельничий // Зб. наук. праць Вінницького НАУ. Серія «Сільськогосподарські науки». – Вінниця. – 2011. – Вип. 8 (48). – С. 59-62.
7. Хмельничий Л. М. Бажаний тип як критерій добору корів молочної худоби за екстер'єром / Л. М. Хмельничий // Вісник Сумського НАУ. Серія «Тваринництво». – 2010. – Вип. 10 (18). – С. 137-149.
8. Хмельничий Л. М. Оцінка екстер'єру тварин в системі селекції молочної худоби : монографія / Хмельничий Л. М. – Суми : Мрія-1, 2007. – 260 с.

Приведены результаты оценки коров-первотелок племенного завода по разведению украинских красно- и черно-пестрой молочных пород по промерам и индексам телосложения. Определенное современное состояние экстерьера животных подопытных пород в достаточной степени свидетельствует, что коровы этого стада по своему

росту и развитию относятся к крупным животным. Установлена позитивная динамика гармоничного развития статей в процессе формирования экстерьера животных в направлении молочного типа.

Украинская красно-пестрая молочная, украинская черно-пестрая молочная, промеры, индексы.

The results of estimation of first-calf cows of pedigree factory are resulted on breeding Ukrainian red- and black-and-white dairy breeds after measurings and indexes of build. The certain modern state of exterior of animal experimental breeds testifies in a sufficient degree, that the cows of this herd on the growth and development behave to the large animals. The positive dynamics of harmonious development of reasons of build in the process of forming of exterior of animals is set in the direction of dairy type in obedience to the certain the program parameters of the desired type.

Ukrainian red-and-white dairy, Ukrainian black-and-white dairy, of body measurements, indexes.